

Kirkelig fellesråd i Oslo

Dato: 19.01.16
Saksnummer: /TB

**Sak BV 02/16 FORSLAG TIL BRUK AV REHABILITERINGSMIDLER
FOR 2016**

Sak F 03/16 Rehabiliteringsbudsjett for 2016

Rehabiliteringsbudsjettet fra kommunen for 2016 er på kr 20 mill. Beløpet er gitt som en rammebevilgning. I tillegg kommer mva refusjonen på kr 5,0 mill. Mva kompensasjonen foreslås som tidligere å være sikkerhetsnettet for akutte tiltak på kirkene, og uforutsette problemer i enkeltprosjektene.

Det vedtatte rehabiliteringsbudsjettet for 2016 er kr 10 mill lavere enn budsjettforslag fra det avgåtte byrådet. Det er også kr 10 mill lavere enn budsjettet for 2015. Denne reduserte bevilgningen vil øke vedlikeholdsetterslepet ytterligere. Økt forfall medfører at de bevilgende midlene i større og større grad må brukes til «brannslukking» og periodiske tilsyn, samt tiltak for sikring mot ulykker.

Det nye byrådet har videreført beløpet på kr 20 mill i sitt langtidsbudsjett, dvs en reduksjon på kr 10 mill hvert år i årene som kommer, i forhold til tidligere år.

I budsjettsammenheng finner kirkevergen det nå nødvendig å forsterke synliggjøringen av forfallet som medfører stor helsefare, overfor våre folkevalgte. Dette som følge av flaggstangulykken på Holmenkollen og det påfølgende fokuset på ansvar og rutiner i vedlikehold av kirkene i Oslo. Synliggjøringen er samlet i et eget bildevedlegg (vedlegg 1), der de første bildene viser noen eksempler på nestenulykker de senere årene. Deretter vises og beskrives noen av risikokirkene til årets budsjettbehandling. Alt som står/er vist i vedlegget er tidligere presentert i de årlige prosjektoversiktene som bygg- og anleggsavdelingen utgir hver høst.

Det alvorlige forfallet og kommunens nedtak av rehabiliteringsmidler gjør at kirkevergen finner det nødvendig å foreslå følgende tiltak:

1. For å motvirke ulykker vil det være ønskelig å øke bemanningen på driftssiden med 1 person og anskaffe en stor lift for sikring og kontroll av kirkene. Det er i dag kun 2 driftsoperatører/20 kirker.
2. Til Ormøy kirke har vi disponibelt kr 6 mill til nytt et frittstående bygg med møtesal, sakristier, HC funksjonalitet og lager. Midler til tilbygget ble bevilget i 2012. Rammetillatelse er nylig gitt. Ormøy kirke er i særdeles dårlig forfatning grunnet råte. Med så lite midler fra kommunen mener kirkevergen det er riktig å utsette tilbygget og heller prioritere istandsetting av kirken med kr 4 mill, samt å bruke resterende kr 2 mill til bedre sikring av kirker med stor fare for steinfall.

De siste årene har BV-komiteen i budsjettforslaget fått seg forelagt en liste over en rekke rehabiliteringsprosjekter av ulikt omfang. Dette mest for å synliggjøre forfallet, da det

samlede beløpet langt overstiger bevilgningen. Listen gjengis som før, med noen små justeringer som relateres til bildevedlegget. For å lette oversikten, er prosjektene nedenfor delt inn i 7 tiltaksområder.

Etter tiltakslisten kommer kirkevergens forslag til fordeling av midlene. Eksempler på mulig bruk av midler de påfølgende årene er også satt opp, uten noen form for forslag til binding.

Tiltaksliste

Nr	Tiltaksområder/ rundsumprosjekter/ adresserte prosjekter	Eks på adresser og tiltaksbeskrivelser	Beløp i kr
1	Tiltaksområde 1 Kirker som må total-rehabiliteres i <u>nær</u> fremtid.	<p>a. Sofienberg kirke. Antatt kostnad som for Paulus.</p> <p>b. Torshov kirke. Antatt kostnad som for Paulus.</p> <p>c. Fagerborg kirke.</p> <p>d. Hasle kirke.</p> <p>e. Kampen kirke.</p> <p>f. Kampen kirkes menighetshus.</p> <p>g. Oppsal kirke.</p> <p>Rehabilitering av tak, fasader, glassmaleriene, innvendige arbeider, ombygging og drenering av tavlerom, nye tekniske anlegg el og ventilasjon, samt større tiltak for radonsikring. Det ble bevilget et førstegangsbeløp kr 12 mill på 2015 budsjettet. Status: Taket er nå i ferd med å bli ferdigstilt. Fasadearbeidene starter når våren kommer.</p> <p>Det er stipulert et behov på ytterligere kr 8 mill for de opplistede tiltakene og som skulle bevilges på 2016 budsjettet. Vi har bare kr 3 mill til rådighet om taket på Lilleborg skal kunne legges om. Mva kompensasjon må således brukes her.</p>	Kr 3 mill foreslås bevilget i 2016.
2	Tiltaksområde 2 Kirker som <u>snarlig</u> trenger takomlegging.	<p>a. Røa kirke</p> <p>b. Lilleborg kirke. Midlertidig presenning har nå ligget på taket i 4 år for å demme opp for vannlekkasjene. Presenningen er nå i ferd med å gå i stykker og taket bør legges om i 2016. Takkonstruksjonen er av betong og komplisert med 2 forskjellige betonglag. Før taket kan kles må korrosjonen stanses. Dette er også et omfattende arbeide. Det er gjort forberedende beskrivelser med løsninger gjennom rammeavtalen. Minimum kr 13 mil trengs for gjennomføring av tiltaket. Ny tekking blir trolig grå zink.</p>	Kr 13 mill foreslås bevilget i 2016.
3	Tiltaksområde 3 Kirker som <u>snarlig</u> trenger utvendig oppussing.	<p>a. Høybråten kirke.</p>	
4	Tiltaksområde 4 Rehabilitering av pipeorgler. Behovet for orgelrehabiliteringer er stort. Opplistede orgler står øverst på listen uten	<p>a. Østre Aker kirkes orgel har 50 stemmer. Kr 9,5 mill</p> <p>b. Trefoldighetskirkens orgel har 39 stemmer. Kr 7,5 mill</p> <p>c. Grefsen kirkes orgel har 30 stemmer. Kr 5,5 mill</p> <p>d. Vestre Aker kirkes orgel har 27 stemmer. Kr 5, 0 mill</p>	

	prioritering. Økonomisk tas det utgangspunkt i prisen til det nye orgelet i Sofienberg.	e. Kampen kirkes orgel har 21 stemmer. Kr 4,0 mill	
5	Tiltaksområde 5 Tilbygg/utbygginger der det foreligger prosjekteringer i ulikt omfang.	<p>a. Trefoldighetskirken. Tilbygg på sydsiden. Har stor betydning for et mangfoldig bruk av kirken. Flere mulige finansieringsmodeller. KfiO og MR sammen, er et alternativ. En annen mulighet er å ta kontakt med Statsbygg, politisk og administrativt, for å få tilbygget inn som første trinn i byggingen av det nye regjeringskvartalet. Et viktig argument her er at Trefoldighet trolig vil bli omfattet av sikkerhetssonen i kvartalet. Prosjektering ble påbegynt i 2003, og rammetillatelse gitt i 2014, etter 10 års arbeid.</p> <p>b. Jakob kirke. Tilbygg som vender mot nabobygget. Etter utbygging er kirken planlagt som et regionalt senter for skapende og utøvende kunst. Prosjektering ble påbegynt i 1999, og rammetillatelse gitt i 2014.</p> <p>c. Vestre Aker kirkes kontorbygg. Prosjektering av tilbygg ble påbegynt i 2009. Med et tilbygg vil man få et svært anvendelig kontorsenter. Å sette i stand kjelleren separat vil bare gi 3 kontorer til en høy m2 pris. Utbygging kan vurderes ut fra organiseringen av Nordre Aker prosti og Vestre Aker prosti, på kort og lang sikt, eller eksempelvis som et felles kompetansesenter for kirkene i Oslo. Rammegodkjenning blir neppe gitt ved ny søknad. Dagens rammetillatelse går ut sent på høsten 2015. Tilbygget vil trolig bidra til økt aktivitet i kirken. Søknad om igangsettingstillatelse for drenering er innsendt og godkjent, for å hindre at vi mistet rammetillatelsen.</p> <p>d. Grønland kirke. Tilbygg for å ivareta kirkens nærvær i den store utbyggingen i Bjørvika. Bør i sin helhet finansieres av kommunen med midler utenom rehabiliteringsbudsjettet. Om nødvendig kan KfiO av eget tiltak bevilge midler til ferdig forprosjekt for å komme i gang. Bør prioriteres og legges politisk tyngde i.</p> <p>e. Grefsen kirke. Tilbygg av kontorer til ansatte og bruksrom til det menighetsbyggende arbeidet. Tilsvarende kontorer er bygd for Iladalen, Majorstuen og Frogner.</p> <p>f. Bygdøy kirke. Tilbygg av kontorer til ansatte, sanitæranlegg og bruksrom til det menighetsbyggende arbeidet.</p> <p>g. Domkirken. Ferdigstillelse av krypten i domkirken. Mer enn halvparten av krypten har stått uferdig siden 2010. Med en ferdigstilt krypt vil domkirken etterlengtet plass den daglige driften og fellesrådet får en enestående mulighet til å gjennomføre store kulturarrangement sentralt i Oslo.</p>	
6	Tiltaksområde 6 Bygningsmessige tiltak/kontortilrettelegginger ut fra prosti- og menighetsorganiseringen. Nedenfor listes opp noen av de beste kontormulighetene.	<p>a. Vestre Aker kirkes kontorbygg. Se tiltak 5c.</p> <p>b. Hasle kirke. Omgjøring av hele underetasjen i kirken til kontorer for sammenslåing av menighetsstaber. Underetasjen er egnet for kontorer, og krever ingen store investeringer i forbindelse med en nødvendig rehabilitering. Hele kirken er svært nedslitt og utvendig rehabilitering må uansett gjøres først.</p> <p>c. Torshov kirke. Tilrettelegging for et større kontorfellesskap. Kirken er stor og har mange bruksmuligheter om det planlegges riktig. Den kan langt på vei få en funksjonalitet som nye Bøler. Det er ikke</p>	

		<p>hensiktsmessig å sette i gang rehabilitering før det foreligger en helhetlig plan for bruk. Det gjelder spesielt de tekniske anleggene. Forfallet tiltar.</p> <p>d. Ved flytting av administrasjonen til Oslo Hospital vil fellesrådets kontorer i Akersbakken bli fristilt til annet kontorbruk, og kan da brukes av områdets stormenighet, eller til utleie. Utleie krever oppussing i forkant.</p>	
7	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Ny drenering rundt kirker og utskiftninger i sanitæranlegg/avløpsnett.</p>	<p>Gjelder Bakkehaugen, Bekkelaget, Tonsen, Voksen, domkirkens krypt, Skøyen og Høybråten.</p> <p>Dårlig drenering gir fuktinntrenging i gulv og kjellervegger, med utpreget kjellerlukt og soppvekst som igjen gir et inneklime som gjør rommene ubrukelige. Sanitæranlegg som er utgått på dato. Ledningsnett som går tett med kloakk i kjelleren.</p> <p>Adressene har stått på listen i mange år. Vestre Aker er den første kirken der vi har gjort et fullverdig arbeid. De kommende årene anbefales å gjennomføre tilsvarende tiltak. Det foreslås å bevilge kr 4 mill årlig over en 3 års periode. Skøyen prioriteres først.</p>	
8	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Universell utforming</p>	<p>Svært få av kirkene eller kapellene dekker kravene til universell utforming. Vi får jevnlig inn berettigede klager, og menighetene har små ressurser til å yte nødvendig bistand. Forholdene er diskriminerende. Atkomst inn i kirken, tilpasninger i kirkerommet, samt atkomst og tilpasning av HC toaletter er gjennomgående mangler. Ombyggingene betinger i mange tilfeller samarbeid med biskop og Riksantikvar. Det er tidkrevende og kostbart. Tiltak bør prioriteres i et 10- års perspektiv, med årlige bevilgninger. Det foreslås å bevilge kr 5 mill årlig over en 10 års periode. Det ble bevilget kr 0,5 mill til prosjektet i 2015.</p>	
9	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Oppgradering av parkeringsplasser/HC-parkering, standplasser for renovasjon og utomhus-oppgaderinger.</p>	<p>Mange parkeringsplasser er lite opparbeidet og dårlig vedlikeholdt. Det er manglende skilting og kontroll, og det finnes ikke standplasser for avfall, noe som gir økt brannfare. Vi har hatt flere påtæninger av avfallsbeholdere. Det foreligger ferdige tegninger på oppgradering/utvidelse av parkeringsplassene for mange av kirkene. Det gjelder ny skilting, oppmerking, HC- parkering og standplasser for avfall. Det foreslås å bevilge kr 3 mill årlig over en 5 års periode. Det ble bevilget kr 0,5 mill til prosjektet i 2015.</p>	
10	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Utskifting og oppgradering av lyd/lys og bilde i kirkene.</p>	<p>Vi nærmer oss ferdigstilling av lydanleggene. Tiltaket er et viktig bidrag til økt besøk i kirkene. På lyssettingssiden har vi gjennomført noen få prøveprosjekter som synliggjør hvordan moderne lyssetting støtter opp om kirkelige handlinger, musikalsk aktivitet og utleie. LLB arbeidet er godt synliggjort i prosjektoversikten de foregående årene. Det ble bevilget kr 2,0 mill til prosjektet i 2015.</p>	
11	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Tilstandsregistreringer, kostnadsoverslag, prosjekteringer, FDV-planlegging, digitalisering av</p>	<p>Skal vi greie en planlagt rehabilitering er det nødvendig med prosjekteringer i god tid. Tidsmessig er det ikke mulig å prosjektere og bygge samme år som prosjektene ønskes igangsatt.</p> <p>Oppdatert status om prosjekteringer: Nåværende rammeavtaler med konsulenter og håndverksfirmaer gikk ut høsten 2014. De</p>	<p>Kr 1,0 mill foreslås bevilget i 2016.</p>

	tegninger og andre fellestiltak	<p>ble inngått i 2010 og kan etter lovverket ikke forlenges. Nye rammeavtaler ble kunngjort med innleveringsfrister i november og desember 2014. Det er kommet inn ca 150 tilbud. I januar 2015 ble det inngått rammeavtale med 36 firmaer.</p> <p>Uten rammeavtaler er vi ikke i stand til å gjennomføre drift, vedlikehold og rehabiliteringer av kirkene. Rammeavtalene er gjensidige forpliktende kontrakter der det gjøres avrop og minikonkurranser. Med årets bevilgning blir det smalt for de valgte leverandørene.</p>	
12	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Større orgelvevlikehold og utskifting av befukteranlegg.</p>	<p>Det er ikke mulig å sette orglene i forsvarlig stand med de vedlikeholdsmidlene vi har til rådighet. Bruk av prosjektmidler til enkeltorgler med store mangler vil gjøre at orglene fortsatt kan brukes. I flere kirker meldes det om behov for et større vedlikehold.</p> <p>Det er utført tilstandsvurderinger med forslag til tiltak og oppgraderinger for orglene i Gamle Aker og Sørkedalen. Kostnad inntil kr 750 000 for begge orglene. Disse 2 tiltakene er nå ferdigstilt. Det ble bevilget kr 1,0 mill til prosjektet i 2015.</p>	
13	<p>Rundsumprosjekt</p> <p>Energisparingstiltak Tiltak medfører støtte fra ENOVA.</p> <p>Gjelder kirkene Haugerud, Hasle, Rødtvet, Oppsal, Torshov, Sinsen, Sofienberg og Paulus.</p>	<p>Energiforbruket i kirkene er en av de største, bundne utgiftspostene vi har, utenom lønn. I mer enn 10 år har vi søkt å spare energi ved å informere om enkle tiltak i hver kirke. Våre ansatte, prestene og MR sier alle at de følger opp. Resultatet er likevel nedslående. Alle måleresultater viser at det ikke spares i det hele tatt. Det er heller motsatt, som illustrert i prosjektoversikten for 2014, side 102 – 103. Årsaken er trolig at når brukerne selv ikke trenger å betale utgiftene, er det ingen som føler ansvar for forbruket. Det ser vi daglig ved tilsyn i kirkene. Det må dog tilføyes at i mange kirker er de tekniske anleggene ikke tilrettelagt for god varmestyring.</p> <p>For å gi en fast påminnelse om at energisparing skal lønne seg, anbefaler kirkevergen at fellesrådet nå avsetter noe av inntektene fra kommersiell utleie i kirkene for å dekke inn de faktiske kostnadene som et arrangement koster, herunder energiforbruket.</p> <p>I 2012 fikk vi avklart at Kfio ikke kunne motta tilskudd til energitiltak fra Klima- og energifondet i Oslo kommune. Kfio er i støtteordningens øyne kommunalt, da vi mottar alle våre midler fra kommunalt budsjett.</p> <p>Alternativet for Kfio var å se på støttemulighetene hos Enova. Her er tilskuddsordningen noe lavere. For 2011 var støttenivået i gjennomsnitt 65 øre pr sparte kWh. Hos Enova er det slik at vi kan søke på ulike enøktiltak for en portefølje av bygg. Betingelsene er imidlertid at minimum samlet energimål, (energibesparelse), for søknaden er 100 000 kWh/år, samt minimum 10 % energireduksjon for de byggene som tas med i søknaden. Dvs. at vi måtte velge ut et knippe med kirkebygg hvor vi, på bakgrunn av eksisterende underlagsmateriale, så at flere gode enøktiltak ville være aktuelle i hvert bygg. Støtteprogrammets varighet er maksimalt 4 år.</p> <p>Følgende 8 kirker ble valgt ut og søkt om støtte til, tidlig i 2013, med utgangspunkt i mulige besparelser, kommende rehabiliteringer, akutte behov for utskiftninger m.m. Det er</p>	

		<p>kirkene Haugerud, Hasle, Rødtvet, Oppsal, Torshov, Sinsen, Sofienberg og Paulus. Felles for alle kirkene er mulige tiltak som EOS, SD-anlegg, energieffektiv belysning, lysstyring, varmegjenvinning, ventilasjon, behovsstyring ventilasjon, egendefinert brukstilpasset oppvarming, utskifting av vinduer og dører, isolering av yttertak, egendefinerte tiltak for behovsstyring av elektrisk varme - samt egendefinerte driftsrutiner og FDV-dokumentasjon -nye varmtvannsberedere, nye elektriske ovner med romtermostat m.m.</p> <p>Ovennevnte søknad til Enova ble i mai 2013 godkjent med en støtte på kr 1 900 000,-. Støtten er basert på en kostnad på kr 23 mill. Det trengs da en årlig KfiO bevilgning på kr 4 mill/ år i 4 år. Resterende beløp for å dekke inn kr 23 mill får vi gjennom prosjektbevilgninger til enkelte av kirkene. Vi må nevne at det ligger et omfattende arbeid bak søknaden, noe som da også har ført til støttebeløpet på kr 1,9 mill. Det viktigste med hele prosjektet er likevel ikke selve støttebeløpet, men at vi har kommet i gang med konkrete tiltak for energibesparelser i kirkene. Den godkjente søknaden er ikke forpliktende for KfiO, men støtten uteblir selvsagt ved manglende gjennomføring.</p> <p>For året 2014 og 2015 avsatte fellesrådet kr 4 mill til tiltaket. Det anbefales å følge opp med kr 4 mill i 2016 og 2017.</p> <p>Det som inngår i enøktiltakene er nevnt i stikkords form i et avsnitt over. Her har det vært stilt spørsmål om hva som ligger i brukertilpasset oppvarming. Siden dette er en viktig og kostnadskreven del av enøktiltakene, gis en beskrivelse nedenfor:</p> <p>Brukstilpasset oppvarming Gjelder for Hasle, Rødtvet, Oppsal, Torshov, Sinsen, Sofienberg og Paulus kirke. I disse kirkene, (unntatt Torshov), er det i dag eldre, elektrisk oppvarming, uten tidsstyring. Ved rehabilitering og oppgraderinger vil det være aktuelt med full utskifting av den gamle, elektriske oppvarmingen og installasjon av nye, moderne, direktevarmende ovner og styringssystem for brukstilpasset oppvarming. Unntaket er Torshov kirke, hvor det er vannbåren varme der det ikke er aktuelt med nytt utstyr på elektrisk oppvarming, men hvor automatikk som ivaretar brukstilpasset oppvarming likevel er aktuelt. For Sinsen kirke bør det i forkant av en større, innvendig rehabilitering gjøres en nærmere vurdering av mulighetene for installasjon av vannbåren varme og overgang til fjernvarme som ligger i nærheten.</p> <p>Dagens tilstand: Kirkene har eldre, elektrisk oppvarming på manuell termostatstyring, og dels dårlig fungerende termostatstyring pga. feil plassering og/eller feil bruk av termostatene. Det er generelt unødvendig varmt i kirkene. Det er ingen automatisk tidsstyring / "nattsinking". Det er i hovedsak rørovnere i benkerader men også panelovner eller gjennomstrømningsovner langs vegger i kirkerømmet. I kirkenes øvrige rom, som sakristier, konfirmantsal, kapell, kontorer etc, er det i hovedsak panelovner eller gjennomstrømningsovner. Det er to forhold ved dagens oppvarming i kirker som er uøkonomisk:</p>	
--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • I kirkerommet, som har et meget stort volum, er det uøkonomisk å varme opp selve luften og heve lufttemperaturen til vanlig innetemperatur. Dette er også uheldig fordi den oppvarmede luften blir lettere og stiger opp til taket hvor den avkjøles og synker ned langs veggene og skaper kulderas og uønsket luftbevegelse i kirken. • De aktuelle kirkene er som oftest i daglig bruk, men med unntak av kontorene i arbeidskirkene kan det ofte bare dreie seg om noen få timer om dagen eller kvelden, og ikke i alle kirkens rom. Da er det svært uøkonomisk å opprettholde brukstemperatur i alle rom, hele døgnet, hele uken. Dessuten gir en kontinuerlig oppvarming vinteren igjennom et dårligere bevaringsmiljø for interiør, kunst og orgel ved blant annet ugunstig lav, relativ luftfuktighet. <p>Beskrivelse av tiltak: Hovedkonklusjonen fra KME-rapporten, ("Kirkeoppvarming - Miljøriktig og energieffektiv" fra 2005), er at viktigste tiltak og størst energireduksjon kan oppnås med "brukstilpasset oppvarming", som dessuten gir et bedre bevaringsmiljø for interiør og kunst. Hviletemperaturen skal være så lav som mulig, (ned mot 5 °C), når kirkerommet ikke er i bruk.</p> <p>Ved rehabilitering/ oppgraderinger bør vi gjennomføre en full utskifting av den gamle, elektriske oppvarmingen, og installere nye, moderne, direktevarmende stråleovner i kirkerommet, samt et moderne styringssystem for brukstilpasset oppvarming. Estetisk utforming, farger og plassering må tilpasses den enkelte kirke. Nye benkeovner, evt. i kombinasjon med vegg-/takmonterte ovner i kirkerommet, avgir varme direkte til brukerne i form av kontaktvarme, (benkens berøringsflater), og strålevarme. God komforttemperatur oppnås i en kjølig lufttemperatur, (ned mot 12 °C), dersom det er liten luftbevegelse og trekk, Sitteflater og berøringsflater har en behagelig temperatur, kaldstråling til store, kalde flater er kompensert og det brukes direktevarme for å oppnå ønsket komforttemperatur i de områder som brukes. Det må være tilstrekkelig effekt ved kirkebenken, (min. 500 watt/meter benk). Når kirken ikke er i bruk styres det etter målt lufttemperatur i oppholdssonen. Styring av komforttemperaturen i benkesetet kan derimot ikke basere seg på måling av lufttemperatur, men må gjøres ved å justere varmeeffekten trinnløst til det nivå som erfaringsmessig gir ønsket komfort. Overgangen fra å styre etter målt lufttemperatur, til å styre varmeeffekten gjøres automatisk en kort tid før kirken skal brukes. En høy, spesifikk effekt i kort tid vil, foruten liten luftoppvarming, også gi raskere oppvarming av lokale områder med det laveste energiforbruk og med minst mulig spredning av varmen til kirkerommet. Erfaringsvis kreves en spesifikk effekt på 200-400 watt pr. m², avhengig av forholdene i den enkelte kirke, (KME-rapporten). Styringssystemet skal være slik at brukerne enkelt skal kunne programmere inn til hvilke tider kirkerommet og hvert enkelt av de øvrige rom/ deler av kirken skal være i bruk og ønsket brukstemperatur. Avanserte systemer beregner selv den nødvendige oppvarmingstiden. Styringssystemet skal betjenes lokalt, og skal kunne tilknyttes overordnet SD-anlegg for fjernstyring.</p> <p>Forutsetninger for beregning av energibesparelser:</p>	
--	--	--	--

		<p>Resultater fra kartlegginger i KME-rapporten viser at energibruken i undersøkte kirker, med brukstilpasset oppvarming med lav hviletemperatur og liten bruk, har vært opptil 70 % lavere enn i kirker med kontinuerlig oppvarming. Sparepotensialet kan altså være meget stort. I våre kirker antas en mer moderat besparelse pga. vesentlig større bruk. Det vil selvsagt være noen variasjoner mht. bruken av kirkerommet og type oppvarming og hvordan den har fungert, bruksintensitet for øvrige rom, innvirkningen til mekanisk ventilasjon etc. Men det antas at det er realistisk med en besparelse på 25 % av energibehøvet til oppvarming, dvs. på temperaturavhengig forbruk, for alle kirkene. Unntaket er for Torshov kirke hvor det antas 15 % for kun styringssystemet.</p> <p>Andel temperaturavhengighet sees ut fra månedsfremstilling av forbruket hentet fra netteier, og er for arbeidskirkene 60-70 % og for katedralene i overkant av 80 %.</p> <p>Det regnes med energipris 0,80 kr/kWh eks. mva, kalkulasjonsrente 7 % og økonomisk levetid for denne typen tiltak på 10 år.</p> <p>Kostnadsanslag er basert på virkelig kostnad for nytt elektrisk varmeanlegg med styring i Uranienborg kirke, høsten 2012. Installasjonskostnad inkl kabling etc var her på kr 500.000,- eks.mva, og kostnad utstyr levert fra Norsk Kirkeoppvarming AS var her kr 500.000,- + påslag elektrofirma. Installasjonen ble gjort ifm fullstendig innvendig rehabilitering. Noe som var kostnadsbesparende.</p> <p>Mye av ovenstående informasjon er hentet fra KME-rapporten, "Kirkeoppvarming – Miljøriktig og Energieffektiv", fra 2005 og fra Norsk kirkeoppvarming AS.</p>	
14	Rundsumprosjekt Tiltak / forebygging av brann i kirkene, utskifting av el anlegg.	<p>Utskifting av el-tavler og tilhørende ledningsnett er de viktigste tiltakene vi kan gjøre for å forebygge brann i kirkene. Mange koblingsbokser er mer 70 år gamle og svært brannfarlige. Ledningene er sprø og gir hyppige kortslutninger. Synliggjøring av problemene og anbefaling av tavleutskiftinger er godt beskrevet i en rekke prosjektoversikter. Det foreslås å bevilge kr 3 mill årlig over en 5 års periode. Det ble bevilget kr 1,5 mill til prosjektet i 2015.</p>	Kr 1,0 mill foreslås bevilget i 2016.
15	Rundsumprosjekt Sikringsarbeider ute og inne og akutte tiltak som kan medføre stor forringelse eller helsefare.	<p>Sikring av steinfallsområder. Nedtaking av løs stein. Omfattende kontroller etter steinfall. Store taklekkasjer vannlekkasjer/ oversvømmelser. Ev tiltak etter pålegg fra annen myndighet mm.</p>	Kr 1,5 mill foreslås bevilget i 2016.
16	Enkeltprosjekt Biler og anleggsmaskiner	<p>En kassebil som ble leaset i 2011 ble i 2015 skiftet ut med leasing av en ny tilsvarende bil og belastes ikke investeringsbudsjettet. I 2011 ble det også kjøpt inn 4 mindre servicebiler i forbindelse med oppretting av driftsteamene. Bilene planlegges utskiftet i 2016 og 2017 med tilsvarende elbiler, som gir store økonomiske og miljømessige fordeler. El biler inngår i fellestrådets vedtak om å miljøsertifisere virksomheten. Kjøp må belastes investeringsbudsjettet.</p>	Kr 0,5 mill foreslås bevilget i 2016.
17	Enkeltprosjekt	Andre sertifiseringstiltak som gjennomføres, er kildesortering i	

	Kildesortering	<p>alle kirkene. Konkurransen om henting av kildesortert avfall ble kunngjort med tilbudsfrist 17. desember 2014. Det kom inn 4 tilbud, hvorav firmaet Ragn Sells AS vant konkurransen. For kostnader med tilrettelegging av kildesortering i 2015, ble det bevilget kr 0,5 mill til prosjektet i 2015. Blant annet vil det komme egen samlebeholder for farlig avfall i alle kirkene + sorteringsbeholdere til de 20 mest aktive kirkene.</p> <p>For å få et vellykket resultat for dette tiltaket er vi avhengig av en aktiv medvirkning fra menighetene. 23 menigheter er i dag registrert som "grønne" eller sertifiserte som Miljøfyrtårn. Fellesrådsmedlemmene bør oppfordre alle sine menigheter til å sertifisere seg.</p>	
18	Enkeltprosjekt Radonsanering	<p>Radontiltak. Etter målinger våren 2012 måtte vi gjennomføre radonsikring i 29 kirker. Størstedelen av radonsikringsarbeidet etter disse målingene er avsluttet. Det er brukt momskompensasjonsmidler da det ikke ble bevilget midler til dette tiltaket på 2013 budsjettet. Det ble bevilget kr 0,5 mill til prosjektet i 2015.</p> <p>Der tiltakene er ferdigstilt, er det gjennomført nye målinger i tidsrommet jan - mars 2014. Det er fortsatt behov for ytterligere tiltak i enkelte kirker. Kirker der enkle tiltak er tilstrekkelig er: Bygdøy og Rødtvet. I følgende kirker er mer omfattende tiltak nødvendig: Bakkehaugen, Hauketo-Prinsdal, Oppsal, Romsås, Sinsen og Iladalen.</p>	
19	Innvendige rehabiliteringer.	<p>Dette er kirker der det er gjort utvendige rehabiliteringer, og de innvendige arbeidene gjenstår:</p> <ol style="list-style-type: none"> Manglerud kirke. Kirkerom og tekniske anlegg (12 mill) Ris kirke. Kirkerom og tekniske anlegg (10 mill) Grønland kirke. Kirkerom, sanitær og el. anlegg (9 mill) Iladalen kirke. Gulv i kirkerom, sanitær og el. Anlegg (6 mill) Grefsen kirke. Sanitæranlegg og kontor (4 mill) 	

I nedenstående matrise har kirkevergen oppsummert forslaget til fordeling av rehabiliteringsbudsjettet for 2016. Videre er det synliggjort noen aktuelle tiltak de neste årene:

Forslag 2016			
2b	Lilleborg kirke takomlegging	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	13,0
1g	Oppsal kirke rehabilitering ute og inne	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	3,0
15	Sikringsarbeider	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,5
14	Brannforebygging	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,0
11	Prosjekteringer	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,0
16	Kjøp av 2 elbiler	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	0,5
		Sum	20
Eksempler på aktuelle tiltak de kommende årene			
	Enøk	Tiltak i 8 kirker (2017)	4,0
	Enøk	Tiltak i 8 kirker (2018)	4,0
	Domkirken krypten	Gulv og tak ferdigstilles i de uferdige rommene	

	Grønland kirke	Oppstart prosjektering tilbygg	
	Vestre Aker	Tilbygg med HC toalett	
	Sofienberg kirke	Rehabilitering som for Paulus	
	Røa kirke	Omlegging tak	
	Domkirken krypten	Vegger og tekniske anlegg ferdigstilles	
	Nye elbiler til driftsseksjonen	4 biler. Lastevolum 3 - 4 m3. Utskifting i 2016 kan også være aktuelt.	
	Torshov kirke	Rehabilitering som for Paulus	
	Høybråten	Komplett utvendig rehabilitering	
	Nordberg kirke	Innvendig rehabilitering inkl tekniske anlegg	
	Fagerborg kirke	Større takrehabilitering + innvendig oppussing	

Innstilling til vedtak:

Hovedkomiteen innstiller overfor Fellesrådet at rehabiliteringsbudsjettet for 2016 fordeles slik Bygg- og vedlikeholdskomiteen har satt det opp.

1.

Forslag 2016			
Nr	Adresse og tiltak	Beskrivelse av tiltaket	Beløp i mill
2b	Lilleborg kirke takomlegging	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	13,0
1g	Oppsal kirke rehabilitering ute og inne	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	3,0
15	Sikringsarbeider	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,5
14	Brannforebygging	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,0
11	Prosjekteringer	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	1,0
16	Kjøp av 2 elbiler	Jf tiltaksbeskrivelsen i matrisen over	0,5
		Sum	Kr 20 mill

2.

Bystyrets bevilgning på kr 20 mill er, som tidligere, gitt som nettobeløp. Dvs at tilbakeført mva kompensasjon av nettobeløpet kommer som tillegg. Tilbakeført mva vil gradvis bli tilbakeført til rehabilitering i løpet av rehabiliteringsperioden. Mva kompensasjonen foreslås, som tidligere, å være sikkerhetsnett for akutte tiltak på kirkene og uforutsette problemer i enkeltprosjektene, samt til inndekning av enkelte rundsumprosjekter som ikke gis midler.

3.

Det alvorlige forfallet og kommunens nedtak av rehabiliteringsmidler gjør at kirkevergen finner det nødvendig å foreslå følgende tiltak på rehabiliteringssiden:

1. Til Ormøy kirke har vi disponibelt kr 6 mill til nytt et frittstående bygg med møtesal, sakristier, HC funksjonalitet og lager. Midler til tilbygget ble bevilget i 2012. Rammetillatelse er nylig gitt. Ormøy kirke er i særdeles dårlig forfatning grunnet råte. Kirkevergen foreslår å utsette tilbygget og heller prioritere istandsetting av kirken med kr 4 mill, samt å bruke resterende kr 2 mill til bedre sikring av kirker med stor fare for steinfall.

Robert Wright
kirkeverge